

Seminarie

De verhouding tussen burgerinitiatieven en stadsbestuurders Gedwongen huwelijk, LAT – relatie, driehoeksverhouding of liefde op het eerste zicht?

**Organisatie: Kenniscentrum Vlaamse Steden, Stad Gent en UGent
23 oktober 2015**

De aanleiding

Burgerinitiatieven zijn initiatieven van een groep burgers die activiteiten ondernemen voor het produceren van ‘publieke meerwaarde’. Het gaat om burgers die ondernemend zijn in de publieke ruimte. Dat gaat over een zeer brede waaier van soorten acties. Het engagement van burgers gaat duidelijk verder dan bij klassieke inspraak of participatievormen, waarbij burgers, op verschillende manieren, om (meestal eenmalige) meningen en standpunten wordt gevraagd. Burgerinitiatieven ondernemen zelf, ontwikkelen actie, nemen bepaalde vormen van eigen publieke verantwoordelijkheid op. Het fenomeen is natuurlijk niet nieuw: altijd al hebben we in Vlaanderen een zeer actief middenveld gehad in onze steden die op allerlei domeinen van het maatschappelijk leven actief zijn en die zich op verschillende manieren tot de overheid verhouden. Het middenveld lijkt zich wel te vernieuwen en daar passen deze burgerinitiatieven in: de initiatieven zijn kleinschalig en staan onafhankelijk ten opzichte van de politieke partijen; ze zijn vaak maar zeker niet exclusief wijk- of buurtgebonden; ze doen zich voor in nieuwe domeinen (stadslandbouw; leefstraten; zorg, energie, ...).

In het huidige klimaat en discussies over de rol van de overheid en de druk van de besparingen, ontwikkelt zich rond deze burgerinitiatieven ook een ideologisch debat. Gaat de opkomst van burgerinitiatieven gepaard met een terugtreden van de overheid of heeft het ene niets met het andere te maken? En gaat deze discussie, voor zover ze dus relevant is, op voor al die soorten burgerinitiatieven? Van een andere orde zijn burgerinitiatieven die ontstaan als protest tegen het reguliere overheidsbeleid of die minstens een signaal willen geven dat zij een ander soort beleid willen. Dat zijn dan bijvoorbeeld burgerinitiatieven die onder de ruime vlag van duurzaamheid varen (energie, stadslandbouw, mobiliteit, ...). Andere initiatieven richten zich vooral op sociale cohesie op buurtniveau en hebben overwegend belang voor het sociaal kapitaal in de buurt. Soms kunnen burgerinitiatieven uit nood ontstaan omdat ze met vragen of problemen nergens gehoor krijgen. Dat kan bijvoorbeeld het geval zijn met initiatieven in de zorg. Achterliggend is altijd ook de vraag wie die burgers dan zijn en wat burgers motiveert om initiatief te nemen, om hieraan deel te nemen en dat eventueel te blijven doen. Hier wordt in de literatuur ondertussen veel onderzoek over gevoerd.

De verhouding met de stedelijke overheid

Er is ondertussen ook al een en ander gezegd en geschreven over de verhouding met de stedelijke overheid en de rol die de stedelijke overheid zou moeten vervullen. We situeren kort verschillende elementen van die verhouding.

Veel discussies gaan over de spanning tussen de wereld van de overheid (de zogenaamde ‘systeemwereld’) en de leefwereld van de burgerinitiatieven. De overheid denkt vanuit haar rechtsregels, procedures, interne manier van besluitvorming, de planning van de begroting, de interne organisatie met aparte diensten en departementen,... Dat geheel van manieren van werken zou dan burgerinitiatieven tegenwerken, hen in het carcan van de overheid dwingen te werken. Of het zou niet in staat zijn om flexibel om te gaan met burgerinitiatieven. Initiatieven rond stadslandbouw bijvoorbeeld hebben met allerlei diensten te maken (ruimtelijke ordening, landbouw, buurtbeheer, milieu,...) die elk apart hun eisen formuleren of vanuit hun beperkte invalshoek denken, terwijl burgerinitiatieven vanuit een probleemlogica handelen. Ze zijn gewoon bezig met iets interessants en trekken er zich niets van aan dat daar vier of vijf diensten mogelijk iets mee te maken hebben. Burgerinitiatieven zijn ook verschillend naar soort, ambities en verwachtingen ten aanzien van de overheid. Een verschillende behandeling dringt zich op, zo verdedigen auteurs. Dat lijkt te botsen met de rechtsgelijkheid, met procedures en regels die binnen de overheid gehanteerd worden, met een politieke logica van uniformiteit (iedereen gelijk behandelen, elke wijk zijn initiatief,...) en ook wel met een logica die burgers zelf hanteren (waarom doet de overheid daar wel iets en voor ons niets?)

Vervolgens gaan discussies over de rollen die de overheid ten aanzien van deze initiatieven moet opnemen: ondersteunend, faciliterend, kaderscheppend. Daar komt het dan in de literatuur vaak op neer: eerder een houding gebaseerd op afstand houden, niet te veel tussenkomen, de burgerinitiatieven in hun autonomie laten. Soms echter lijkt het erop dat burgerinitiatieven, meer dan wordt gezegd, zeer afhankelijk zijn van de overheid en zonder de overheid misschien zelfs niet zouden blijven bestaan. Of hangt dit af van het soort initiatief en eventueel van de context waarin deze initiatieven groeien? En wijzigt dit eventueel naargelang de dynamiek van burgerinitiatieven? Veralgemene conclusies over de wenselijke rol van de overheid zijn maar lastig te formuleren. Maar zijn pogingen om tot veralgemenende conclusies te komen, misschien zelf deel van het soort denken vanuit het systeem?

In veel steden bestaan nu vormen van reglementen en subsidie – systemen waar burgerinitiatieven beroep op kunnen doen. De impact daarvan roept vragen op. Stadsbesturen laten gebiedswerkers, wijkwerkers, buurtwerkers, jeugdwerkers, sociale en technische diensten... toe om een (belangrijk) deel van hun tijd aan de omgang met burgerinitiatieven te besteden. Andere professionelen, zoals Samenlevingsopbouw, of actoren uit de culturele wereld, vervullen soms ook bemiddelende rollen. De stedelijke scene is duidelijk in beweging en we zien verschillende spelers optreden. Het is op die stedelijke realiteit dat we in dit seminarie willen focussen.

Tussenruimte: wat we niet zien

We gebruikten eerder het concept ‘tussenruimte’ om de interacties tussen overheid en de leefwereld van burgerinitiatieven te vatten. Systeemwereld en leefwereld van burgerinitiatieven kunnen zeker botsen en elkaar in de weg staan. Evengoed weten we dat bestuurders, zowel politici als ambtenaren, vaak dicht staan bij deze burgerinitiatieven en dat beide elkaar wellicht nodig hebben. De Vlaamse steden zijn ook relatief klein en onze bestuurders hebben allerlei verbindingen met deze initiatieven. Actieve burgers hebben meestal vrij gemakkelijk toegang tot de bestuurders. Systeemwereld en leefwereld zijn daarom geen gesloten en statische eenheden. Het kan ook zijn dat burgerinitiatieven zich aanpassen onder impuls van contacten met bestuurders.

Het concept ‘tussenruimte’ kan nuttig zijn om de levende interacties te vatten tussen burgerinitiatieven, professionelen uit non - profitorganisaties en vertegenwoordigers van het

stedelijk bestuur. Het zijn die interacties die de reële verhoudingen bepalen tussen deze stedelijke actoren. Over die interacties, tegen de achtergrond van de discussies die we eerder schetsten, gaat dit seminarie.

We denken dat er zeker grote gelijkenissen zullen zijn tussen steden: tot op zekere hoogte functioneren ze allemaal in dezelfde Vlaamse context, onder andere op het vlak van politieke structuren, regelgeving en de manier waarop stadsbesturen intern georganiseerd zijn. Maar we verwachten ook verschillen: de lokale cultuur kan uiteenlopen, zowel binnen het stadsbestuur als in de ruimere stedelijke sferen; de manier van werken van stadsbesturen verschilt, bijvoorbeeld inzake het aantal veldwerkers dat eventueel in de interacties met burgerinitiatieven een rol speelt of wellicht vooral in de ruimte die deze veldwerkers krijgen. En misschien spelen verschillen in bevolkingssamenstelling een meer belangrijke rol dan tot nu toe wordt beseft.

Het seminarie

De UGent heeft al verkennende onderzoeken over deze problematiek uitgevoerd. Op 1 januari 2016 start een groot nieuw en vierjarig project (IWT – SBO), samen met de collega's van KULeuven en UAntwerpen, waarin onder andere deze relaties tussen stedelijke overheid, middenveld en burgerinitiatieven centraal zullen staan.

In het academiejaar 2014 – 2015 hebben we, in een samenwerking met de stad Gent, groepen masterstudenten op pad gestuurd om 15 burgerinitiatieven in Gent te bevragen om zo die tussenruimte beter in kaart te krijgen. Het ging om initiatieven van tijdelijke invullingen: burgerinitiatieven dus die vorm krijgen op plaatsen die tijdelijk gebruikt mogen worden, in afwachting van een definitieve bestemming. Daarnaast zijn nog eens 10 initiatieven bekeken van andere soorten burgerinitiatieven in Gent en in andere steden (Antwerpen, Kortrijk). De studenten hebben achter de schermen proberen te kijken: welke interacties komen tot stand; wie speelt daarin een rol; wat is daarvan het effect?

Op vrijdag 23 oktober 2015 nodigen we sleutelfiguren uit de Vlaamse centrumsteden uit om te luisteren naar de bevindingen over deze 25 cases van burgerinitiatieven en om actief mee te zoeken naar gelijkenissen en verschillen tussen de steden. We hopen op die manier enerzijds ons inzicht in de relaties met burgerinitiatieven te verrijken en om anderzijds de discussie hierover tussen de steden te stimuleren. Het kan ook een opstap zijn naar verder onderzoek in meerdere steden, in het kader van het IWT – project.

Presentaties

- [Bram Verschuere \(UGent\): waarom nemen burgers initiatief, waarom doen burgers met initiatieven mee? Wat leren onderzoeken ons?](#)
- [Filip De Rynck \(UGent\): 25 cases van vooral Gents burgerinitiatief doorgelicht en de tussenruimte belicht. Ervaringen en leerpunten uit veldonderzoek.](#)